

*Arbeidsgiver-
organisasjon for kirkelige
virksomheter*

Strand plusskirke med solceller

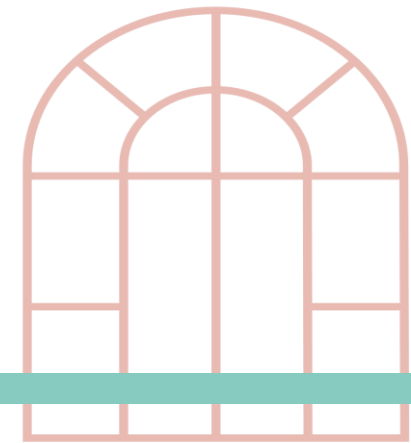

NFKK, Stockholm 8. november 2018

Harald Ringstad, Seniorrådgiver, harald@ka.no, 94 84 20 80

Norwegian Association for Church Employers

KA Avdeling for kirkebygg og eiendomsforvaltning

Globale klimaendringer – hva så?

PARIS2015

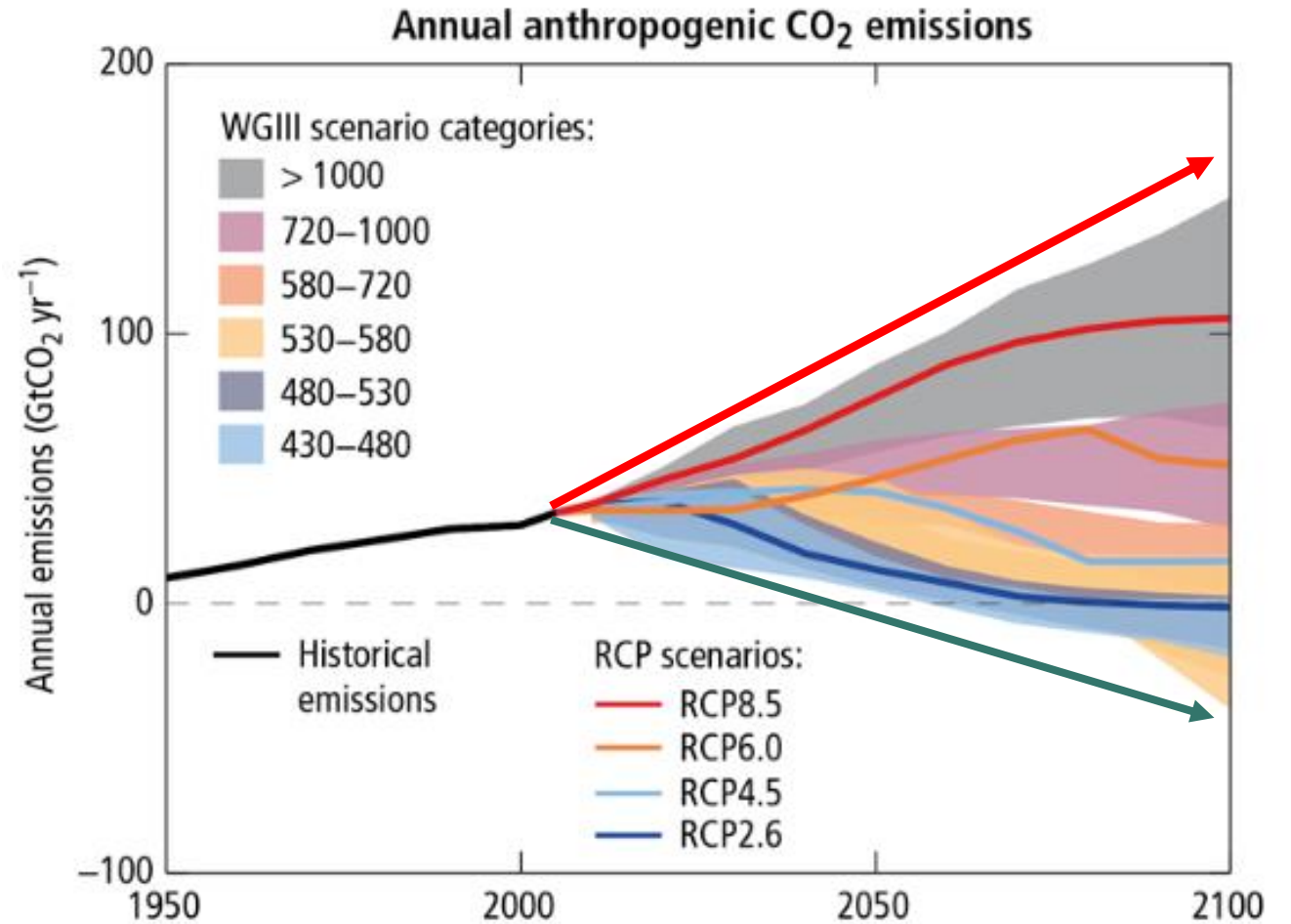
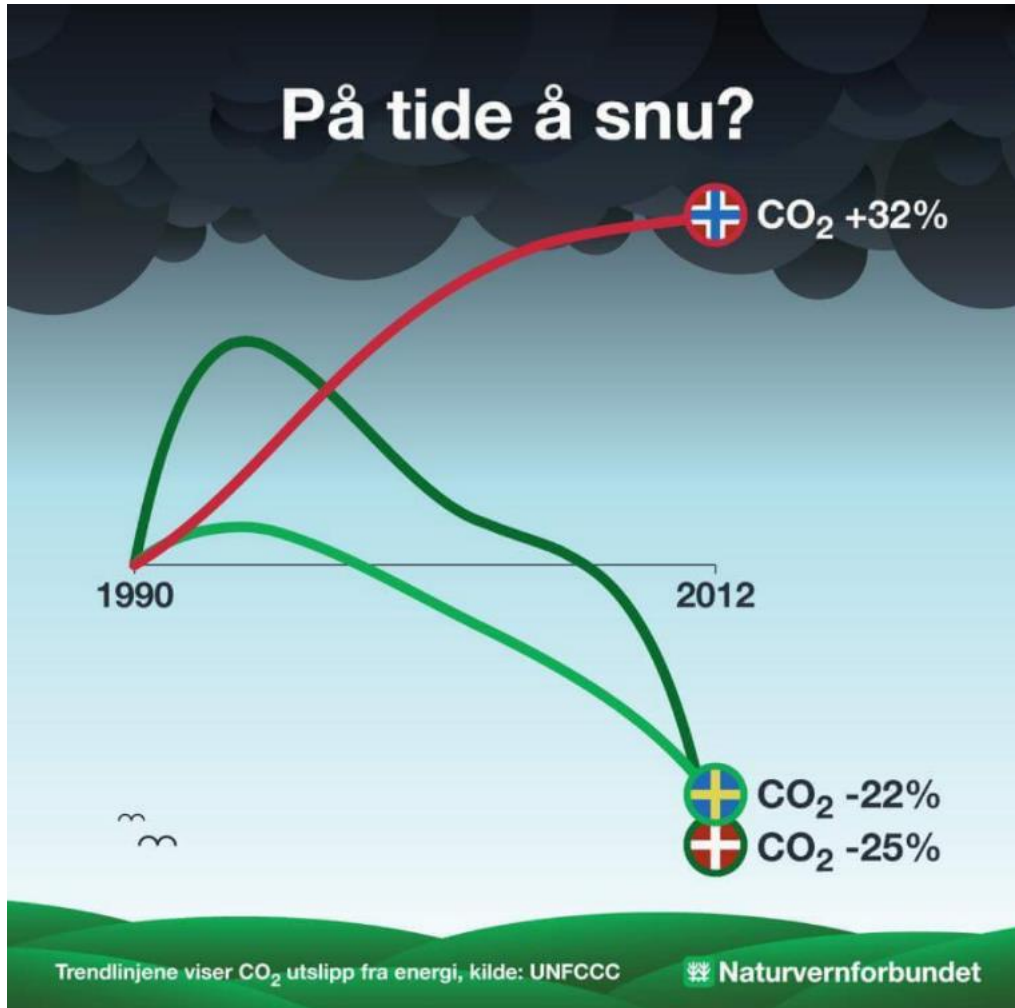

Globale klimaendringer – vi bestemmer retningen

PARIS2015

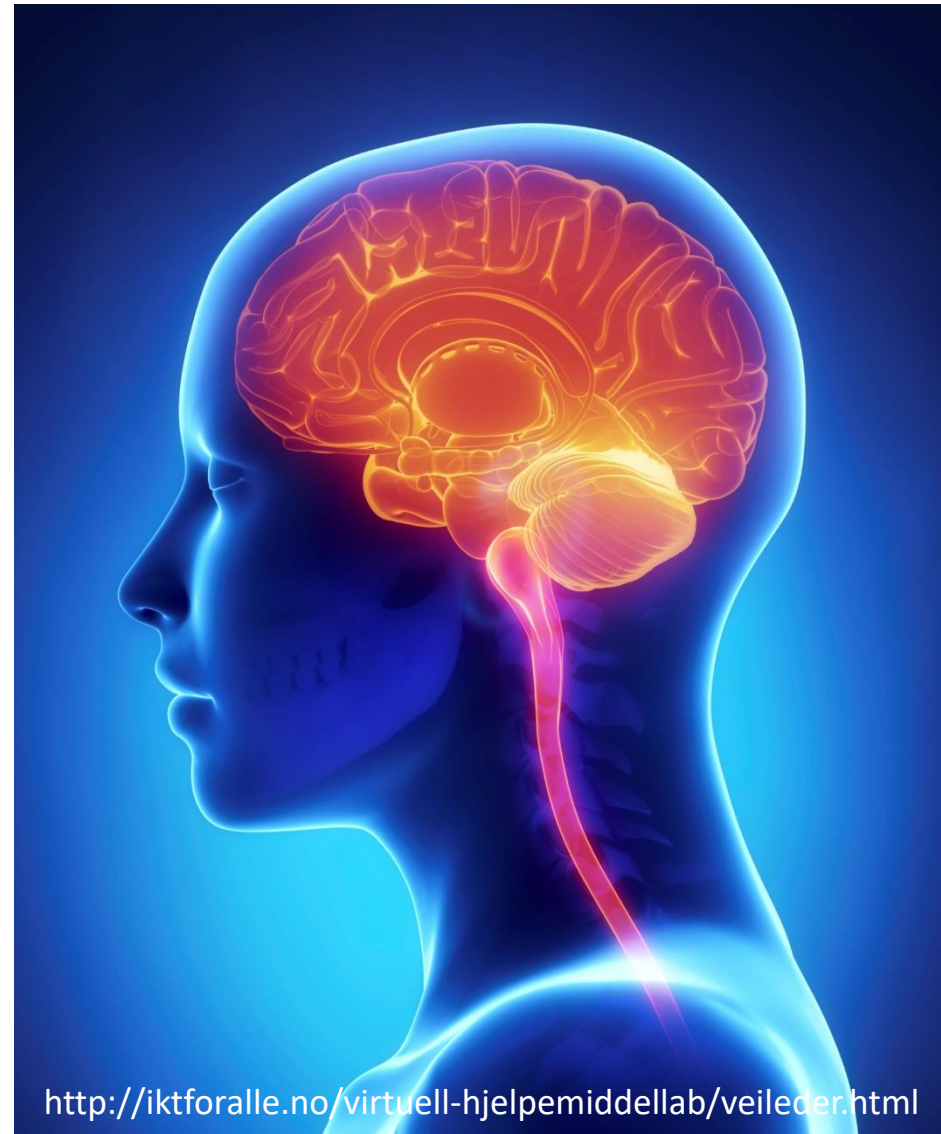

Så, hva er utfordringen?

PARIS2015

<http://iktforalle.no/virtuell-hjelpemiddellab/veileder.html>

Den norske kirkes klimafokus

PARIS2015

- ◆ Startet på 1990-tallet
- ◆ 2008 opprettet «Skaperverk og Bærekraft» www.gronnkirke.no
- ◆ 2012 bestilte Kirkemøte en klimafotavtrykkmelding
- ◆ 2015 Kirkemøte «Klimamelding for Den norske kirke»
- ◆ 2018 Dnk innfører et miljøledelsesverktøy for alle 1700 enheter

gronnkirke.no

Kirkelig nettverk for
skaperverk og bærekraft

Kirkens klimafotavtryk for 2012

PARIS2015

15%

66%

Klimafotavtrykk [tonn CO ₂ e]	Forbruks- materiell og utstyr	Transport og reise	15%		Kjøp av tjenester	SUM
			Energi	Bygg		
Kirkerådet	117	710	1	122	392	1 341
Bispedømmerådene	783	5 432	530	446	1 128	8 318
390 Den norske kirke	189	15	1 387	5 792	733	8 116
393 Kirkegårder, gravlunder, krematorier'	2 068	343	1 363	6 719	666	11 158
3041 Kyrkjeleg administrasjon	1 309	1 839	1 421	2 037	2 668	9 273
3042 Kyrkjer	1 405	3 298	24 784	13 888	2 413	45 788
3043 Kyrkjegardar	1 159	3 688	3 830	5 736	1 002	15 416
3044 Anna kyrkjeleg verksemd	2 396	1 455	735	2 560	798	7 944
SUM	9 425	16 780	34 050	37 300	9 799	107 354

Hvordan kan kirken ta klimaansvar?

PARIS2015

1. Redusere energibruk i alle bygg og anlegg
2. Redusere klimadrivende reisevirksomhet
3. Bygge og rehabilitere miljøvennlig
4. Øke byggkompetanse - dele erfaringer
5. *Produsere egen fornybar energi*

FNs 17 bærekraftsmål

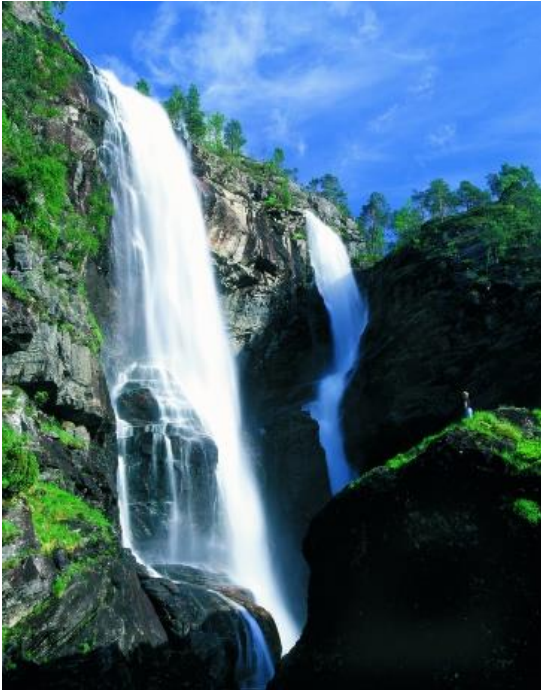

Fornybar energi, mange muligheter

PARIS2015

Mindre vindkraftanlegg

PARIS2015

Å montere små og mellomstore vindkraftanlegg er også svært aktuelt og relevant for kirken.

I Tyskland utgis årlig en katalog over alle mindre vindkraftanlegg.

www.kleinwindkraftanlagen.com

KA

Bli inspirert av andre!

PARIS2015

Bli inspirert av andre!

PARIS2015

Bli inspirert av andre!

PARIS2015

Bli inspirert av andre!

PARIS2015

Bli inspirert av andre!

PARIS2015

Bli inspirert av andre!

PARIS2015

Mange muligheter!

PARIS2015

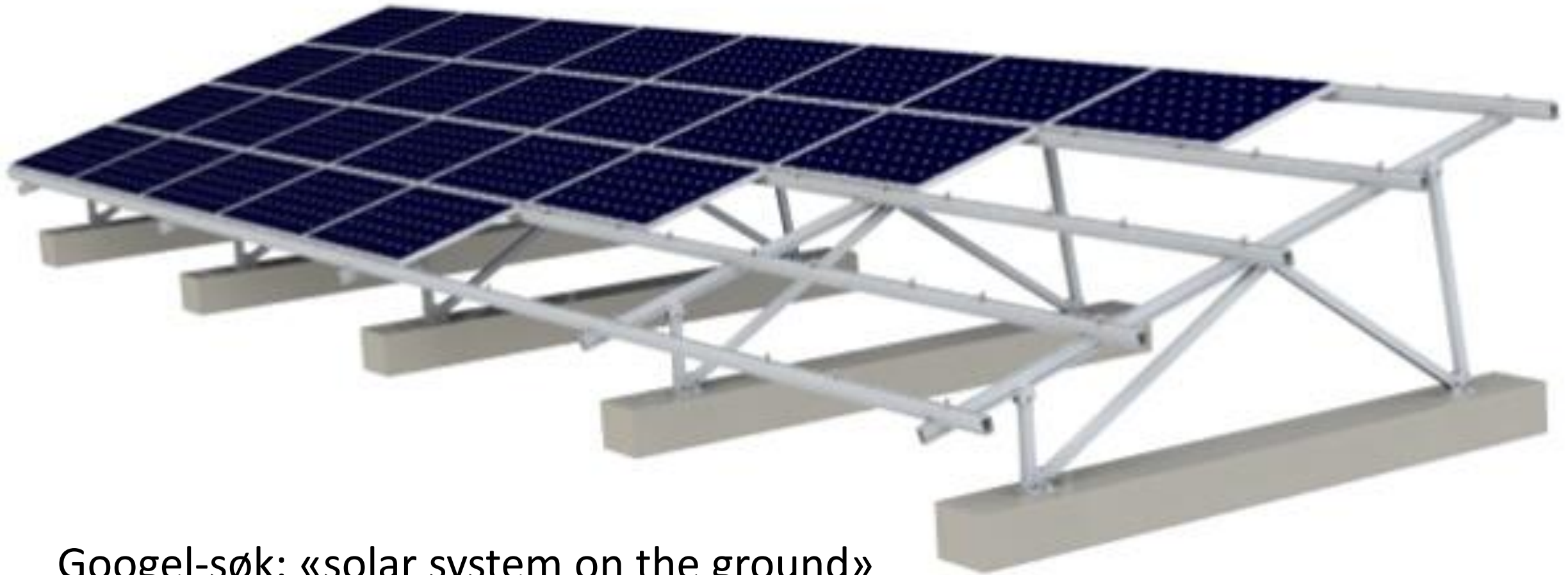

Mange muligheter!

PARIS2015

Googel-søk: «solar system on the ground»

Begrensninger? De setter kun vi!

PARIS2015

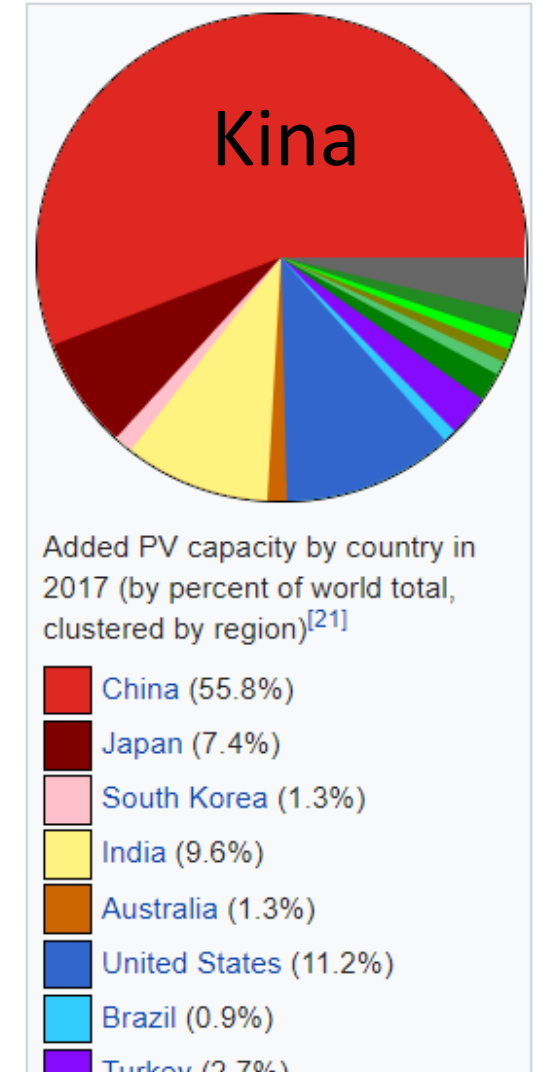
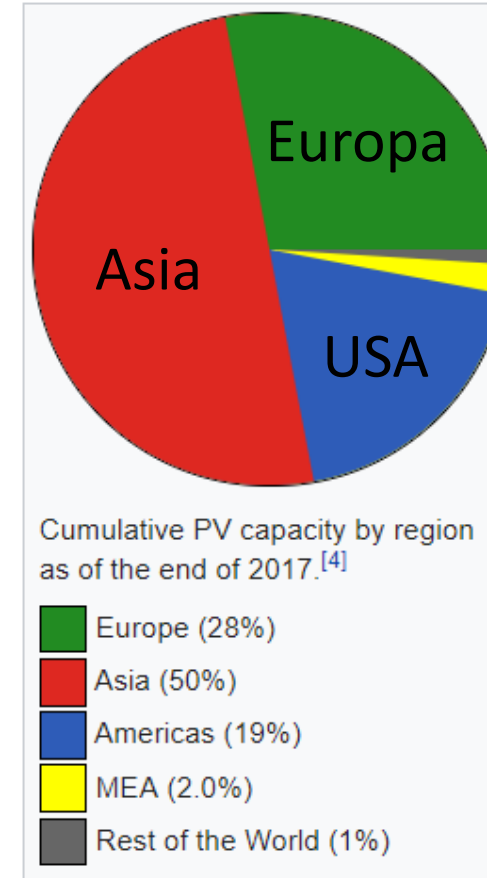
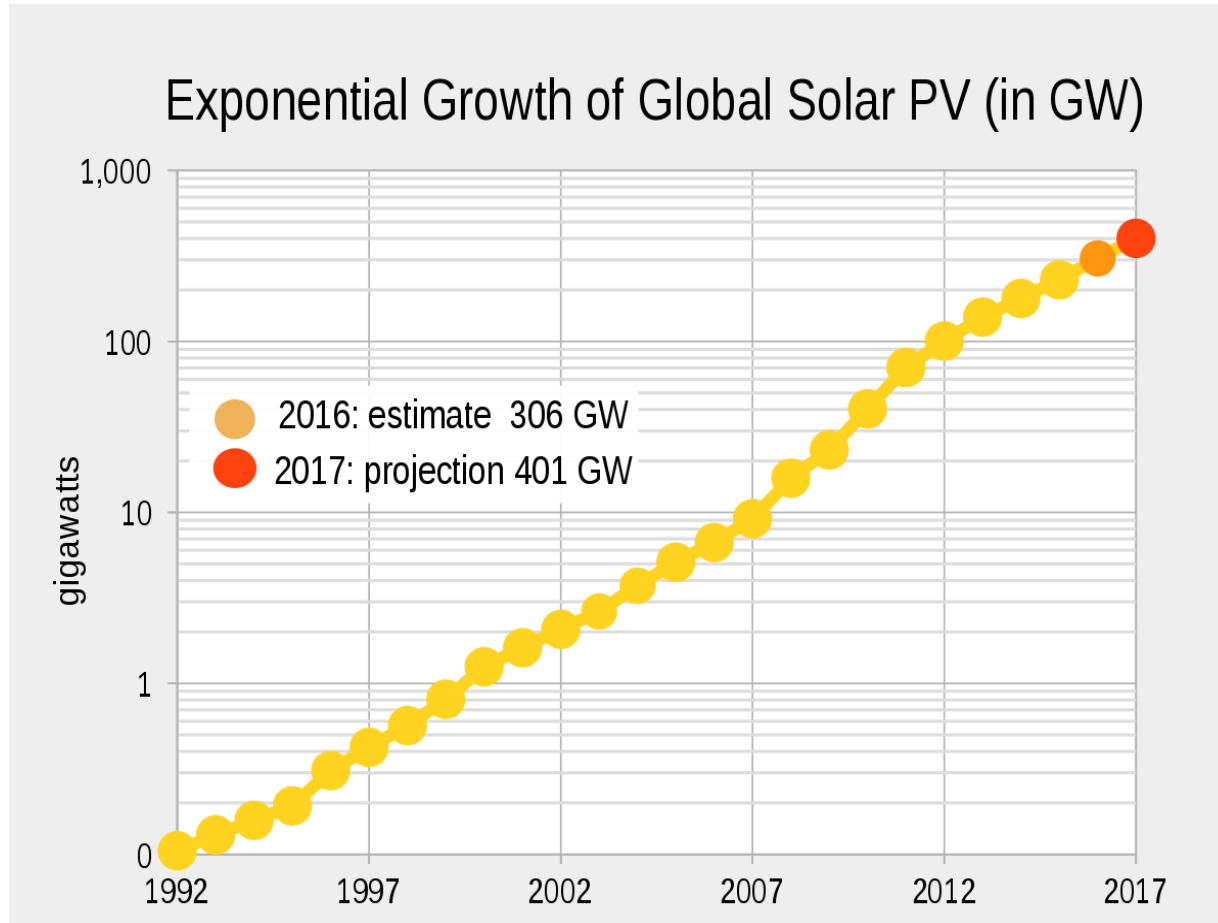
KA

Solcelleeffekt i GW i hele verden

PARIS2015

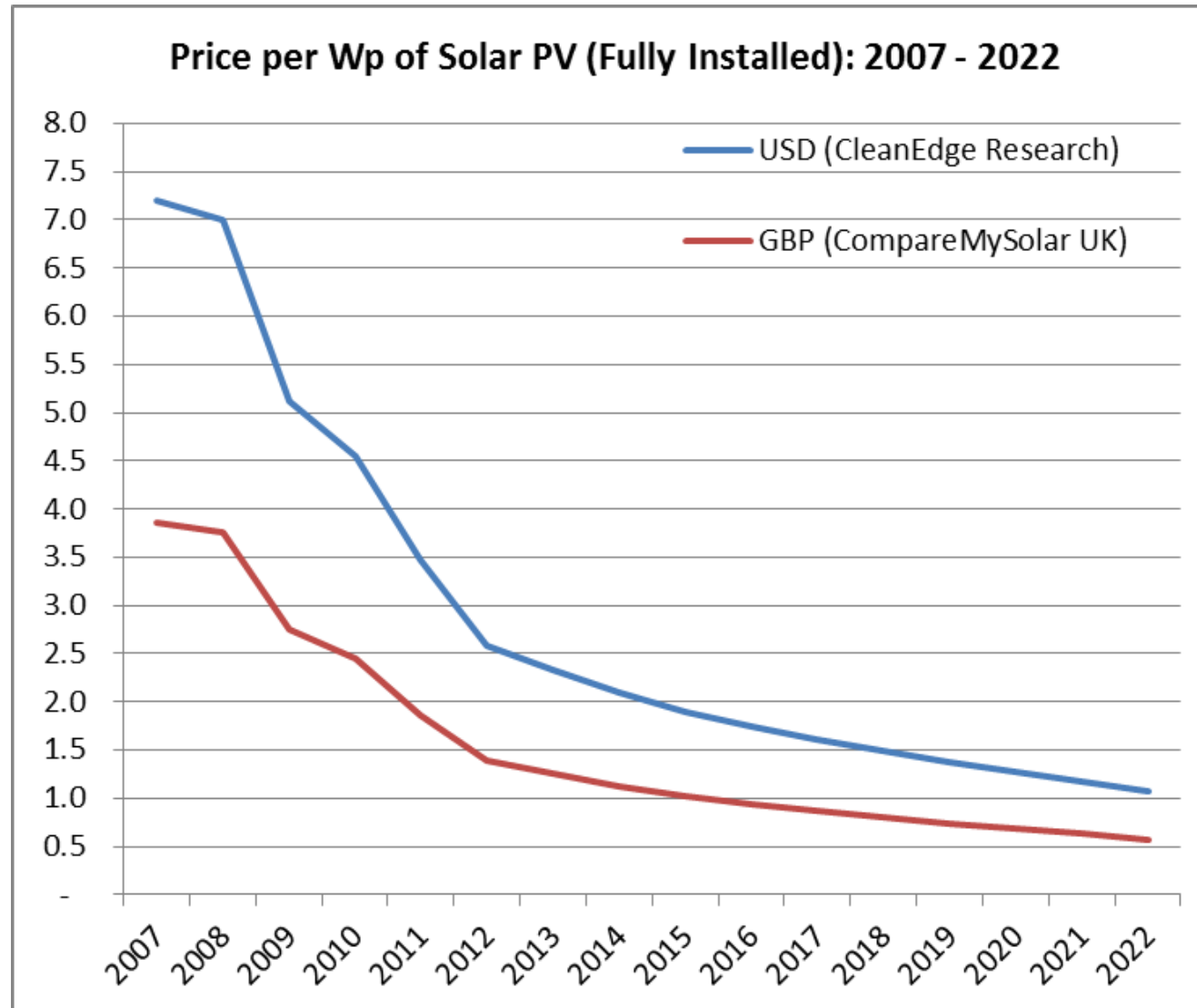

Priser på solceller pr Wp synker og synker

PARIS2015

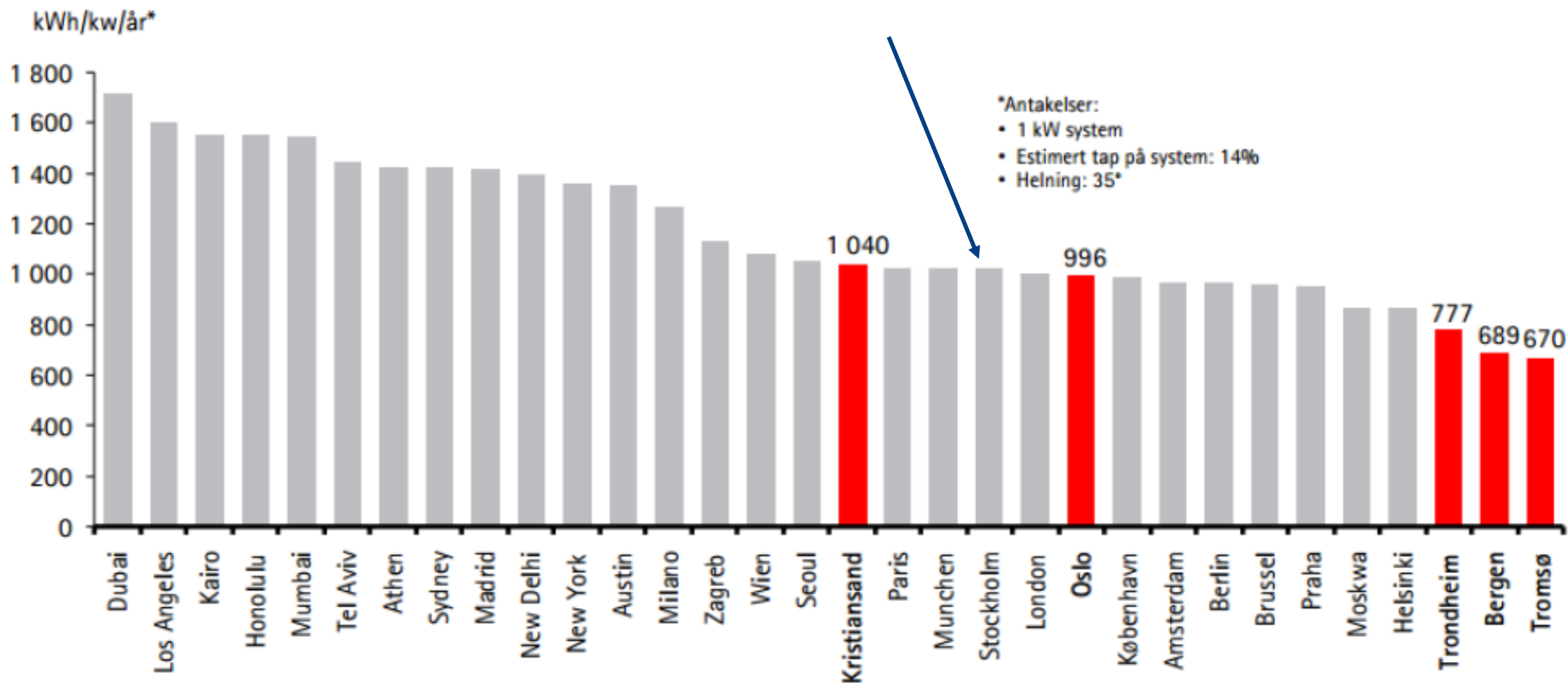

Solinnstråling i Stockholm, ca. 1000 kWh/kW/år

PARIS2015

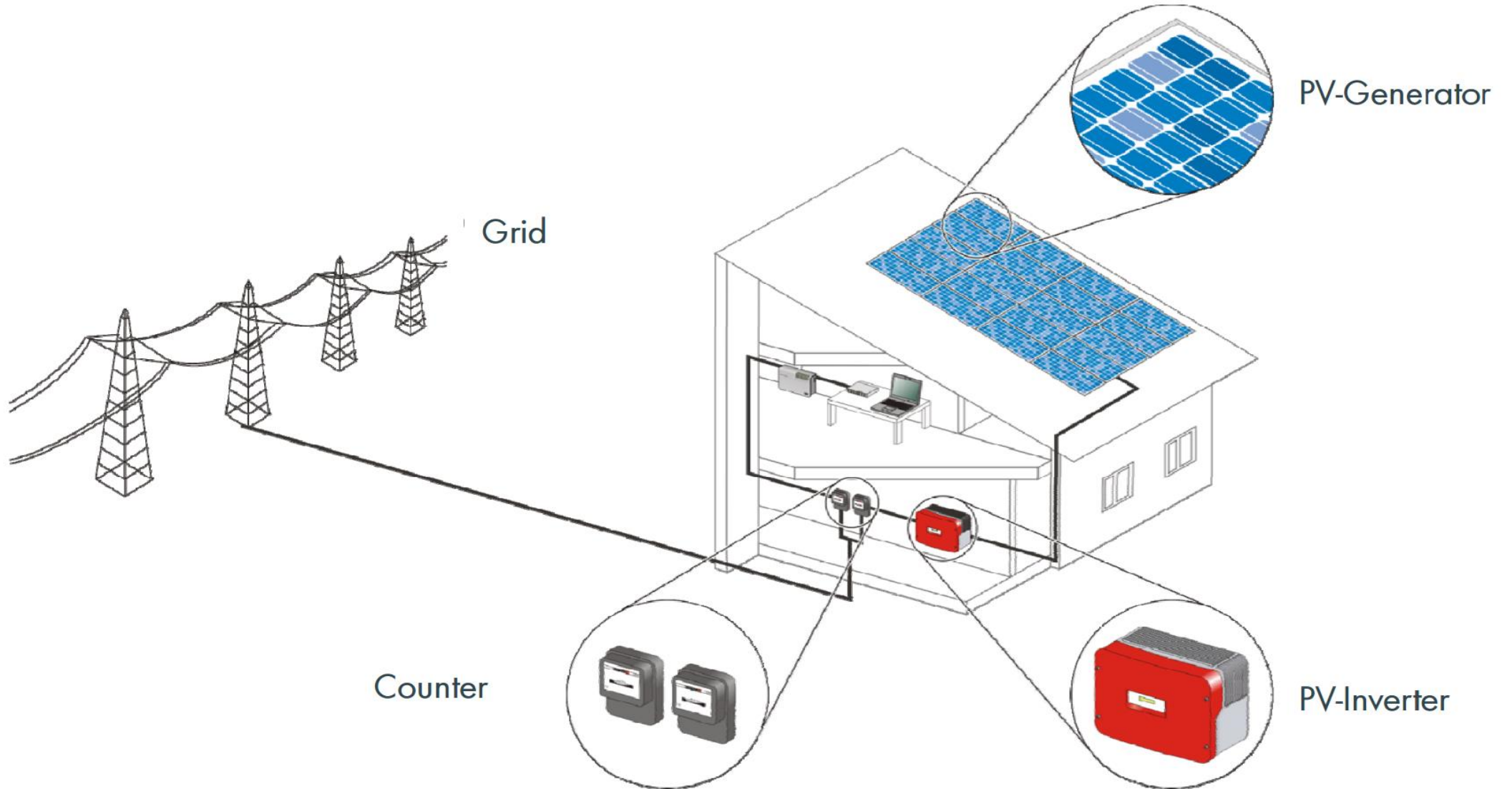

Systembilde – ingen bevegelige deler

PARIS2015

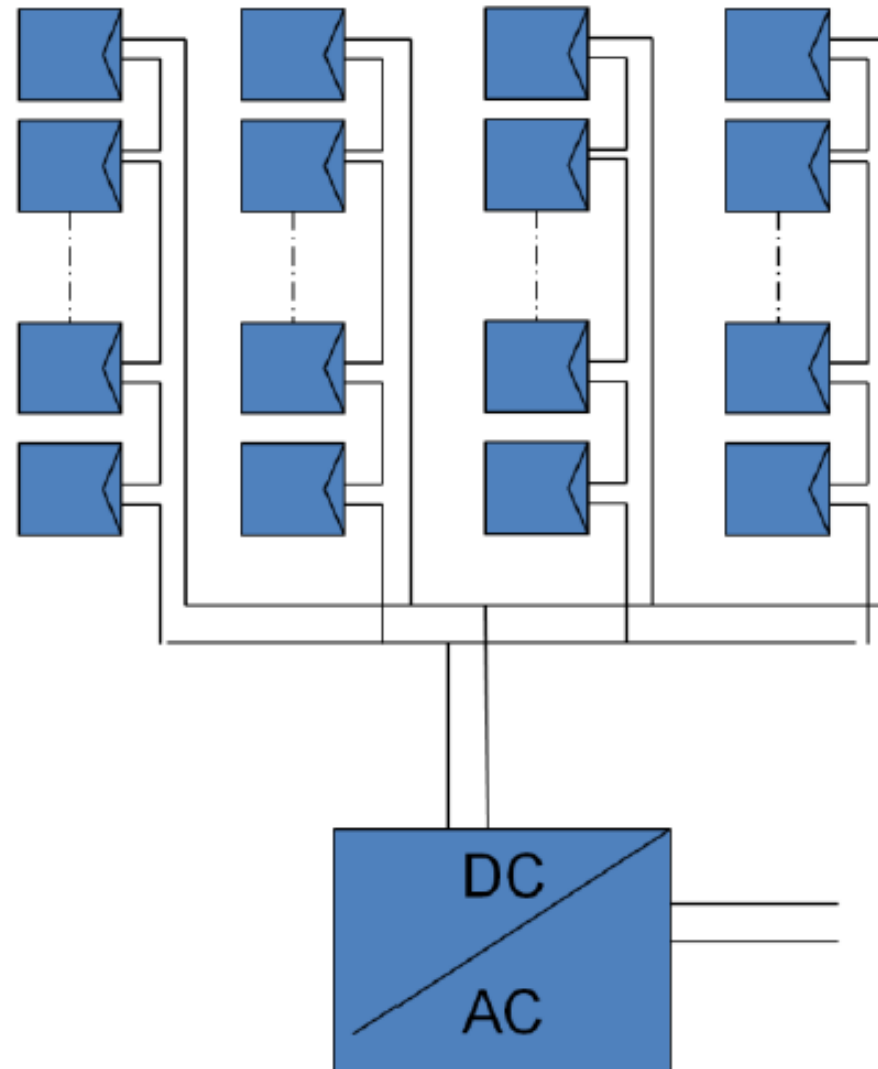

Skisse av elektrisk kobling av moduler

PARIS2015

Strand kirke (1874) – vernestatus «listeført»

PARIS2015

DEN NORSKE KYRKJA
Strand kyrkjelege fellesråd

Hvordan bli en plussKIRKE?

PARIS2015

a) Først og fremst energieffektivisering - E N Ø K

1. SD-anlegg, som styres av kalender og inne- og utetemperatur
2. Innføre *brukstilpasset oppvarming*, nye rutiner og opplæring
3. Tilstrekkelig oppvarmingseffekt, KA anbefaler **27-35 W/m³** i kirkerommet
4. LED belysning
5. Varmepumpe, 2x Fujitsu 12 LVCN, á 5,7 kW, COP 3,85
6. Isolering av gulv, tak og vegger
7. Forbedre/skifte av vinduer

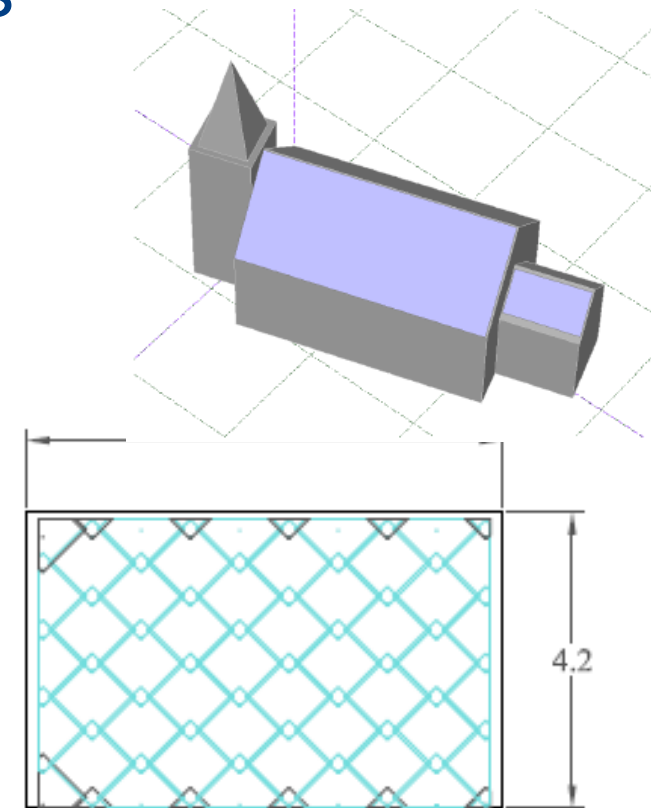
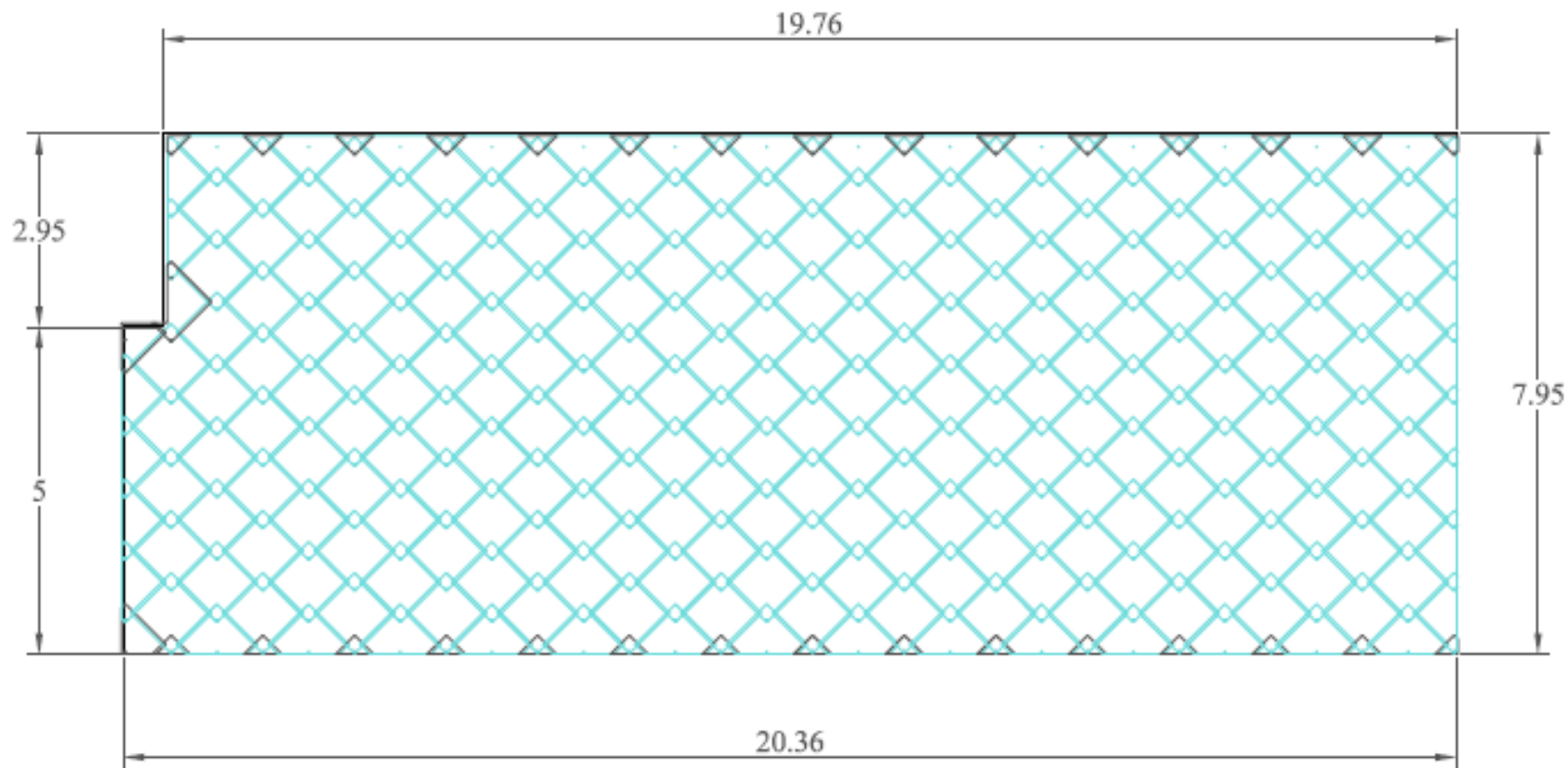

Hvordan bli en plussKIRKE?

PARIS2015

b) Deretter produsere selv den strømmen som trengs

Kvadratiske solceller som skiferstein

PARIS2015

Fitjar kyrkje, 1867

Mange kirker har kvadraiske skiferstein

PARIS2015

Dønnes kirke, 1200

Kirkebyggdatabasen © Jiri Havran

Strand kirke – Før montering og plan

PARIS2015

- Årlig forbruk i 2015 ..... 90 000 kWh
- 5 enøk-tiltak gir minus 37 000 kW ..... 53 000 kWh
- Redusert bruk gir minus 20 000 kWh ..... 33 000 kWh
(Ny kirke skal bygges og Strand kirke skal brukes langt mindre)
- Solkraft: 200m² x 115*) ..... 23 000 kWh
- Tilført energi ..... - 3 000 kWh

*) Solkraft gir i Norge 150-200 kWh/m²/år

Prosessplan for gjennomføring A)

PARIS2015

- ✓ Finne en egnet plassering, solforhold mm
- ✓ Gjennomføre et *forstudie* av en fagkonsulent
- ✓ Utarbeide en enkel 2-4 siders prosjektbeskrivelse
- ✓ Søke biskop/vernemyndigheter om godkjenning
- ✓ Søke kommunen og levere erklæring om ansvarsrett for ansvarlig søker, pbl §20-1, Endring av bygg og anlegg, Anlegg , gr. F, G, I og Q

Prosessplan – 2. Forstudie

PARIS2015

INNHOLDSFORTEGNELSE

Forkortelser	5
Definisjon av nøkkelbegreper	5
1 Innledning	6
1.1 Lokale solressurser - værdata	6
1.1.1 Ekholt	7
1.1.2 Strand	8
1.2 Nettkoblede solcelleanlegg	9
2 Vurdering av kapasitet og ytelse	12
2.1 Utstyr	12
2.1.1 Moduler	12
2.1.2 Vekselretter	13
2.1.3 Montasjesystem	14
2.1.4 Kabler	14
2.2 Tap	15
2.3 Simulering	15
2.3.1 Ekholt kirke	15
2.3.2 Strand kirke	22
3 Vurdering	28
4 Kostnad	29
5 Videre arbeid	31
6 Eksempler	32
7 Referanser	35
8 Appendiks	35

Rapport

Forstudie solcelleanlegg KA

OPPDRAAGSGIVER

KA Kirkelig Arbeidsgiver- og
interesseorganisasjon

EMNE

Forstudie solcelleanlegg på to ulike steder
(Strand kirke i Rogaland og Ekholt kirke i
Østfold)

DATO: 26. FEBRUAR 2014

DOKUMENTKODE: 125839-RIEn-RAP-001

KA

Multiconsult

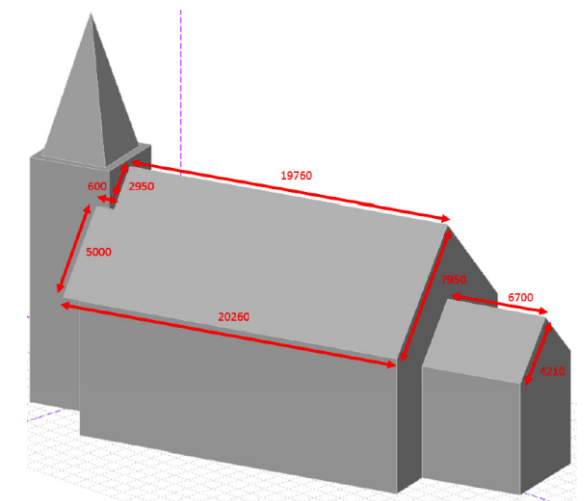

Prosessplan for gjennomføring B)

PARIS2015

- ✓ Skaffe finansiering i og utenfor kirkens organisasjon
- ✓ Anbudskonkurranse for prosjektledelse
- ✓ Prosjektere og utarbeide anbudsdokument
- ✓ Anbudskonkurranse for nøkkelferdig levering mm
- ✓ Montasje og idriftsettelse
- ✓ Et års driftsevaluering

Innkjøp av prosjekterende tjenester

PARIS2015

1. Prosjektering inkl. søknad for byggesak, nettilkobling
2. Økonomiske- og lønnsomhetsberegninger
3. Vurdering av teknologi og system- og strengdesign
4. Simulering av anlegg, produksjon, løsninger mm
5. Utarbeide konkurranse for levering av solcelleanlegg, inkl. utlysning, tilbudsvurdering, forhandlinger
6. Byggeledelse
7. Idriftsettelse og godkjenning
8. Et års driftsevaluering

Innkjøp av nøkkelferdig levering

PARIS2015

1. Solcellepanel
2. Montasjesystem
3. Vekselretter
4. Kabler og elektrisk utstyr
5. Overvåkningssystem og brannvern
6. Transport av varer
7. Elektrisk arbeid inkl. web-administrasjon
8. Teknisk dokumentasjon

Strand kirke: Data over solcelleanlegget

PARIS2015

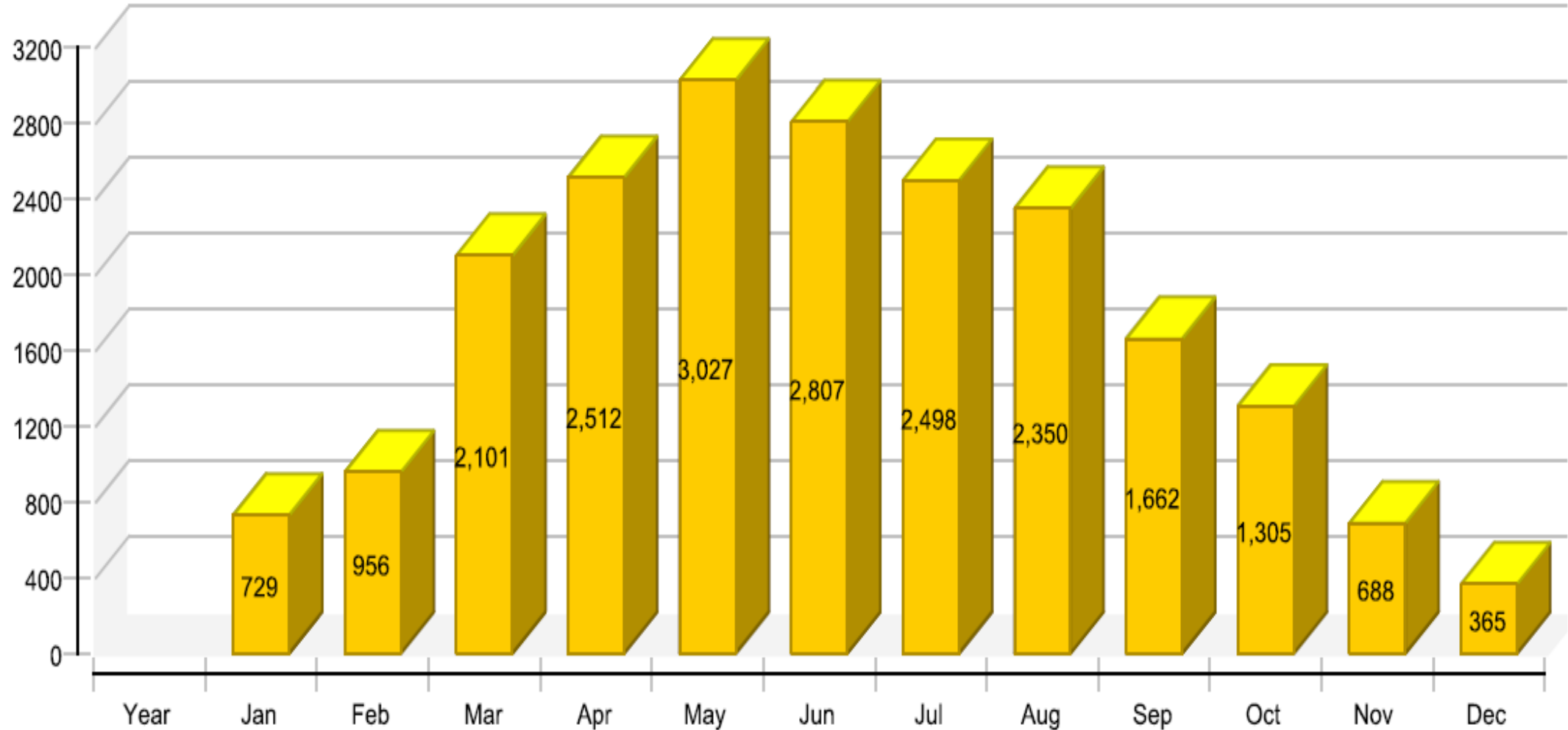
1. Moduler ..... 264 stykk
2. Total flate ..... 199,8 m²
3. Størrelse et panel ..... 87 x 87 cm
4. Ytelse_{snitt} ..... 21 000 W/år
5. Ytelse_{maks} ..... 23 000 W/år
6. Total effekt ..... 24,3 kWp
7. Årlig yield ..... 864,5 kWh/kWp/år
8. Inverter ..... 3 stykk

Planlagt strømproduksjon gjennom året

PARIS2015

Strømproduksjon til nå (oktober 2018)

PARIS2015

Strand solkyrkje		2 016		2 017		2 018	
	plan kWh	KWh	avvik	KWh	avvik	KWh	avvik
Jan.	595	0		559	-36	348	-247
Feb.	806	0		963	157	1 237	431
Mar.	1 918	0		1 318	-600	2 266	348
Apr.	2 561	0		2 698	137	2 356	-205
Mai	2 988	0		2 977	-11	3 897	909
Jun.	2 913	0		2 512	-401	3 280	367
Jul.	2 536	0		2 721	185	3 772	1 236
Aug.	2 351	0		2 264	-87	3 928	1 577
Sep.	1 551	0		1 996	445	1 734	183
Okt.	1 113	379		1 042	-71	1 157	44
Nov.	586	677	91	482	-104		
Des.	289	175	-114	200	-89		
Årlig	20 207	1 231	-23	19 731	-476	23 975	4 643
Totalt siden oppstart		1 231	-23	20 962	-499	44 937	4 144

Strand kirke – Status 31.12.2018

PARIS2015

Årlig forbruk 2017	45 000 kWh (2015: 90 000 kWh)
- <u>Solkraft 200m² x 115*)</u>	<u>23 000 kWh</u>
= Tilført energi 2017	22 000 kWh
- <u>Redusert bruk 2020 **)</u>	<u>22 000 kWh</u>
<u>= Tilført energi 2020</u>	<u>0 kWh</u>

*) Solkraft gir i Norge mellom 150-200 kWh/m²/år

***) Ny kirke skal bygges og denne kirken skal brukes mindre

Web administrasjon

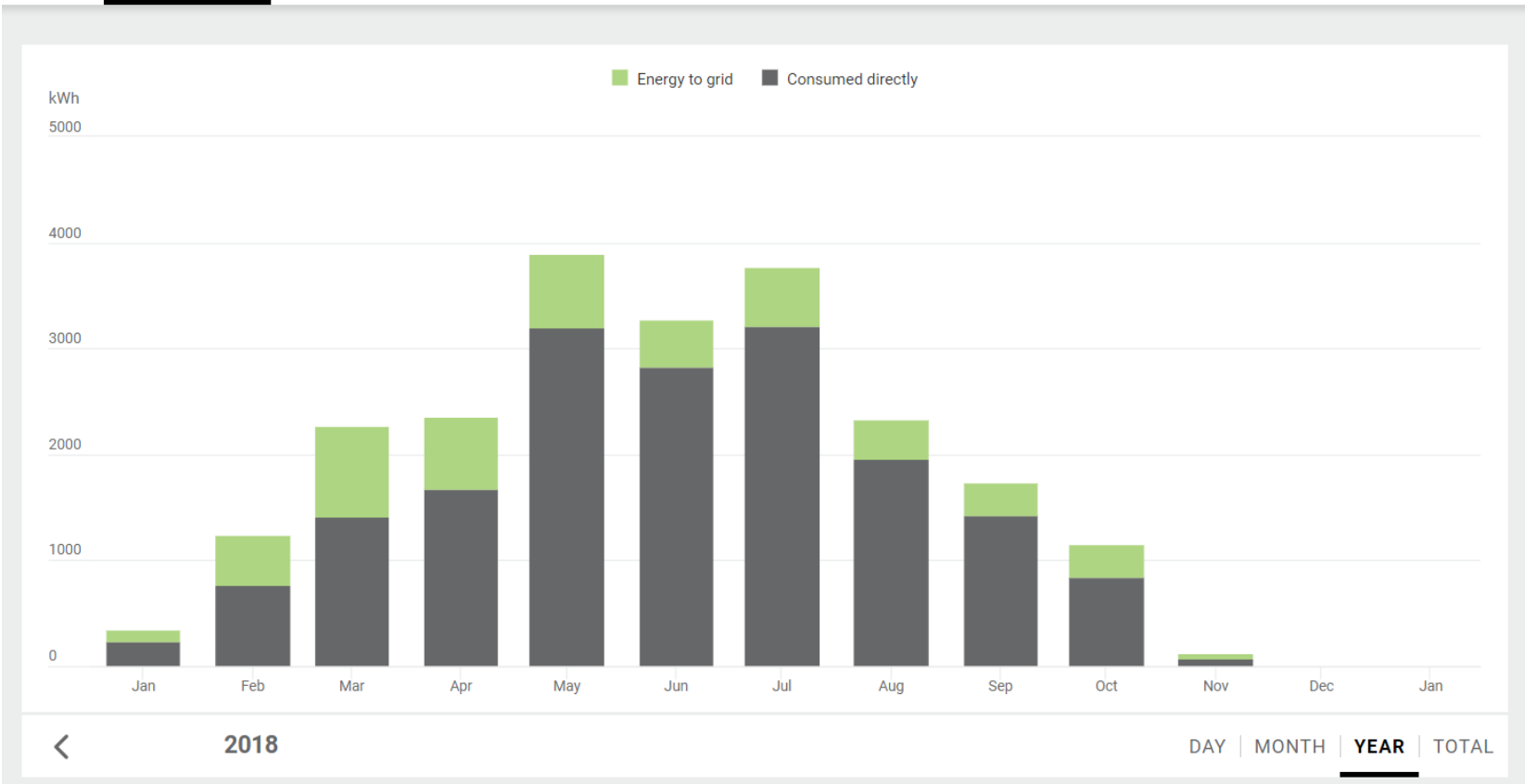

PARIS2015

Fronius Strand Kyrkje Product registration

← PRODUCTION | CONSUMPTION | RETURN ON INVESTMENT PREMIUM | EXPENSE PREMIUM

22.51 MWh

Strand Kyrkje 21/10/16

17:28

806 W

76,2 kWh

Energy output Total

0 Wh 0 Wh 0 Wh 31,1 kWh 76,2 kWh

56,5 kg

43 kg

24HRS SUN

Installasjon, kabling mm

PARIS2015

Leverandør av «skifer-solcellepaneler»

PARIS2015

SUNSTYLE® SOLTAK

INSPIRERT AV NATUREN.

SOLTAKET SUNSTYLE® BESKYTTER BYGNINGEN MOT PÅVIRKNING FRA OMGIVELSENE TAKKET VÆRE DEN SKJELL-LIGNENDE OPPBYGNINGEN. PÅ SAMME MÅTE SOM FISKESKJELL GIR DEN TAKET EN NATURLIG VANNFØRING, OG FORDI DET IKKE TRENGER RAMMER ELLER TAKSTEINUNDERLAG, ER DET LIKE ELEGANT SOM FISKENS OVERFLATE.

Neste skritt – inklusive batterier

PARIS2015

Film: NRK nyheter «Norges første solcelle-kirke»

PARIS2015

Nå legges det **solcellepanel**
på taket på **Strand kirke**

Spørsmål?

Vi kan vända riktningen
Tack för mig
